

CSÚRÖS CSILLA

„EGY EMBER HALÁLA TRAGÉDIA, MILLIÓK HALÁLA STATISZTIKA”

(SZTÁLIN)

Beszélgetés Friedrich Anna íróval

- Délvidéki magyar anya, német apa gyermeke Emling Róza. Fiktív alak. Szenvedéstörténetében mégis minden meghurcolt magyar és német asszony sorsa sűrűsödik, akiken átgazolt a történelem.*

- Emling Róza valóban az én fejemben született meg, de nagyon valós történetek alapján. Rózát haláltáborba hurcolták – kamaszlányként – Újvidékről, mint német családot, a mai bácskai Járekra, vagyis Tiszaistvánfalvára. Itt valójában egy német falut ürítették ki, és ide gyűjtötték az összes koncentrációs táborba szánt embert, a környékbeli németeket és magyarokat. Csurog, Mozsor, Zsablya magyarjait is odavitték, tehát ott szenvedték végig azt a két évet, amíg Tito haláltáborai léteztek.

A regény egy valós történetből indul. Két évvel ezelőtt egy újvidéki barátnőmtől hallottam egy Magda nevezetű nőről, aki Németországban él, és már 85 éves, beteg. Újvidéki barátnőm felsóhajtott: „Szegény Magda, milyen szomorú élete volt! Innen, a Duna utcából, Újvidékről hurcolták el Járekra, ott tízszer megerősakolták, és valószínűleg csak úgy maradt életben, hogy az édesanyám, Juli néha élelmet vitt neki és tisztálkodási szereket. Így talán megmentette az életét, és a barátság örökké megmaradt a két család között.”

Ez a történet nekem akkor annyira mélyen bevésődött a fejembe, és talán még inkább a szívembe, hogy nem tudtam megnyugodni napokig, ez a történet munkált bennem. Újságíróként tehetetlennek éreztem magam, hiszen egyik alany sem volt hozzáférhető. Így hát eldöntöttem, hogy regény formájában írom meg. A valós Magda-élet-történetek

egy részét átültetve az elképzelt személyem, Emling Róza életének történetébe.

- Emling Róza megmenekült, Németországban folytatta aztán tovább az életét. De vajon a lelke megmenekült-e? Vajon ezek az asszonyok hogyan tudtak tovább élni, ilyen megaláztatásokat, testi-lelki kínokat cipelve magukkal?

- Pszichológusként tudom, hogy csakis az úgynevezett ösztönös védekezési mechanizmusok által. Tehát valójában a feledés homályába raktározták el ezeket a történéseket, amelyeket örökké magukkal hordtak, de nagyon-nagyon küzdöttek velük, azért, hogy ne törjenek felszínre ezek az emlékek. Persze, időnként előtörttek, időnként akadályozták a normális életvitelt, akadályozták az okos döntések meghozatalát.

- Nemcsak rémálmok formájában, hanem ha egy kisgyerek, mondjuk, egy játékpisztolyt fogott Emling Rózára a vonaton, ő akkor is azonnal magánkívüli állapotba került.

- Ez így volt. Ez az eset Magdával történt meg. Vele történt meg az is, hogy olyan rémálmai voltak, hogy a család már nem tudott tőle nyugodni. Félelmeit az egész család átélte, ekkor fordultak pszichológushoz. A pszichológussal beszélgetve, az ő javaslatára – Emling Róza történetében is szerepel ez a motívum – Magda egy csomagot készített, és az a kis csomag mindig vele volt. Van ebben egy nagyon szimbolikus dolog, hogy valójában mi kell egy embernek ahhoz, hogy vigye magával az életét. Néhány dokumentum, néhány könyv esetleg, néhány fénykép az életének a legfontosabb részei, amelyek segítségével Magda-Róza biz-

*A Délvidék területén 200 000 el nem menekült németet zárt halál- és munkatáborokba a Tito-rezsim.

tonságban érezte magát. De aztán – kérdem én –, vajon biztonságban érezheti-e magát az az ember, aki arra gondol, és jogos készítése van, hogy arra gondoljon, valaki bejön a szobájába, bejön a házába, majd onnan őt kizavarja és haláltáborba hurcolja?!

– *Mekkora súly lehet, nemcsak az ő, hanem mindenki lelkén, akit partizánok erőszakoltak meg, ami kivált a nőket sújtó plusz szörnyűség volt ezekben a haláltáborokban!*

– A pszichológia azt mondja, hogy minden nő, akit meg erőszakolnak, halálfélelmet él át. Aki halálfélelmet él át, az azt az érzést örökké magával hordozza, egész hátralévő életében. Elképzelhetetlen teher, amit ezek az asszonyok évtizedeken keresztül hurcoltak magukkal, és nem is mertek beszélni sem róla. Nemcsak azért, mert nem volt szabad. Nem is bírtak, nem is akartak beszélni az átélt iszonyatokról. Tudok olyan családokról, ahol mindenki ebbe betegedett bele. Abba, hogy valóban titkolniuk kellett, mi történt a családdal. Kifelé sem volt szabad, de odabent, a családon belül sem mertek erről beszélni, mert nem tudták, hogy milyen lelki következményekkel járhat az áldozat számára.

Nagyon sok áldozat úgy élte le az életét, hogy valójában még azt sem ismerték el soha, sehol, hogy ő áldozat.

– *Nem tudom, van-e válasz a Warum?, a Miért? kérdésre.*

– Igen, ez a kérdés szinte végigvonul Emling Róza törté-

netén, de valójában a válasz nincs meg. Mert tudunk-e választ adni arra, hogy ez a sok szörnyűség, amely a világban megtörténik, a jelenben és a múltban, miért történik meg? Honnan az emberben ez a mérhetetlen gonoszság, hogy a másik embernek fájdalmat okozzon, hogy a másik embert megalázza, tönkretégye, elvegye az életét? Szerintem nincs válasz. Bár közösségileg a kérdésre azért talán tudnánk válaszolni. Egy elfogadó közösség azért valójában képes segíteni az áldozatokon. De mi történt a második világháború után? Az áldozatok irányában nem volt empátia. Ott, az akkori Jugoszláviában főként nem volt empátia. Azok, akik a haláltáborokat túléltek, továbbra is megbélyegzett emberek voltak, akik szinte bujkálva éltek az életüket, a szűkebb közösségben hallgattak. Ez volt az egyetlen védekezés, amit akkor tenni lehetett.

– *A pszichológia tudománya mondja, hogy a kibeszélés, a fájdalom elmondása már a gyógyulás felé vezető első lépés. Most talán e gyógyító terápia első lépéseit tesszük meg egy nemzet életében, amikor elmondjuk, hogy hány százezer emberrel, hány százezer családdal mennyi szörnyűség történt a vörös diktatúra idején?*

– Mindenképpen. Erről mindenképpen beszélni kell. A felnövő nemzedékben tudatosítani kell, hogy mi történt. Még az idősebb generáció is most szembesül mindezzel, most ismerünk meg számadatokat, most ismerünk meg egyéni sorsokat, egyéni sorsok által közösségi sorsokat mi, idősebbek is, hát még a fiatalok! A németek és a magyarok sorsát, pokoljárását nem szabad elfelejteni.

Az volt a célom, hogy érzelmeket keltsek, és hogy érzelmekkel szóljak az emberekhez. Úgy gondoltam, ez a regényforma talán olvashatóvá teszi azt, amit egyébként nagyon nehéz lenne olvasni. Azt a sok szenvedést és szörnyűséget. Oldottam szerelmekkel, oldottam kedves beszélgetésekkel és azok, akik már olvasták, voltaképpen a könyvnek ezt az értékét emelték ki a számomra, mert azt mondták, annyira nehéz és annyira fájdalmas Emling Róza története, hogy nem tudták volna végigolvasni, ha nincs benne néhány oldottabb rész is, amely valójában szintén az emberi sorsnak a része. Személyes sok és sokféle van, de talán akad néha öröm is, talán egy kis szép is az életben, még az olyan sorsú embereknél is, mint Emling Róza.

Azt kívánom én az elkövetkező nemzedéknek, hogy ne történjék meg soha többé az, ami Emling Rózával és azzal a korosztállyal megtörtént! Hogy legyen végre szép az élet...

Friedrich Anna: Warum? Miért? Egy jugoszláviai lágert túlélő magyar-német asszony története című regényéről

(Kiadó: Keskenyúton Alapítvány 2016)